

Tập trung kinh tế và các quy định mới của Luật Cạnh tranh về hành vi tập trung kinh tế

Ngô Thị Hiền Anh

Khoa Vận tải kinh tế, Trường Đại học Giao thông vận tải

Trong hệ thống pháp luật Việt Nam có nhiều luật và văn bản luật quy định liên quan đến tập trung kinh tế như Luật doanh nghiệp, Luật cạnh tranh, Luật chứng khoán, Luật đầu tư... Bài báo đưa ra một vài căn cứ để nhận thấy tầm quan trọng của việc phải kiểm soát hành vi tập trung kinh tế, đánh giá một số quy định mới của luật cạnh tranh về tập trung kinh tế.

1. Đặt vấn đề

Tập trung kinh tế là một hiện tượng bình thường trong cơ chế thị trường. Trên thị trường Việt Nam, các doanh nghiệp vừa và nhỏ chiếm một số lượng chủ yếu thì việc các doanh nghiệp đó tìm cách liên kết, tập trung lại với nhau là một điều tất yếu và rất cần thiết. Mặt khác, trong bối cảnh chúng ta đang tham gia hội nhập kinh tế quốc tế, đã xuất hiện các công ty đa quốc gia, với tiềm lực kinh tế mạnh mẽ các công ty đa quốc gia này đã, đang và sẽ tiến hành các vụ tập trung kinh tế nhằm hình thành vị trí thống lĩnh vị trí độc quyền dẫn đến một bộ phận doanh nghiệp Việt Nam bị loại khỏi thương trường, gây tác hại tiêu cực đến nền kinh tế thị trường non trẻ Việt Nam. Nhận thức được tầm quan trọng của việc tập trung kinh tế với cơ chế thị trường, Việt Nam đã rất chú trọng đến việc ban hành các chính sách để kiểm soát hiệu quả các hành vi tập trung kinh tế.

2. Thực tiễn quy định pháp luật hiện hành

Trong hệ thống pháp luật Việt Nam có nhiều luật và văn bản luật quy định liên quan đến tập trung kinh tế như Luật doanh nghiệp, Luật cạnh tranh, Luật chứng khoán, Luật đầu tư... Tuy nhiên nhìn vào các quy định pháp luật hiện hành thì thấy một số căn cứ liên quan tới môi trường pháp lý, thể chế giáo dục, kiểm soát tập trung kinh tế tại Việt Nam như sau:

Thứ nhất, thực trạng cho thấy, trong giai đoạn chuyển đổi của nền kinh tế, tuyệt đại đa số các doanh nghiệp Việt Nam đang hoạt động trên thị trường có quy mô vừa, nhỏ và siêu nhỏ. Tình trạng này không chỉ làm nâng lực cạnh tranh của doanh nghiệp Việt Nam vốn đã thấp nay càng bị phân tán, yếu thế trong cuộc cạnh tranh trước xu thế hội nhập kinh tế quốc tế mà còn làm giảm hiệu quả đầu tư, phát triển kỹ thuật, công nghệ do yếu tố quy mô. Thế nên, nhu cầu tích tụ, tập trung nguồn lực là tất yếu và cần thiết trong điều

kiện hiện nay và tập trung kinh tế được coi là một trong những con đường ngắn nhất để giải quyết vấn đề trên. Bằng cách mạnh tổng hợp để giải quyết nhiều vấn đề được đặt ra từ thị trường mà từng doanh nghiệp khó có thể thực hiện triệt để.

Thứ hai, đa số các vụ tập trung kinh tế có quy mô đáng kể đều do các doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài thực hiện, tích tụ hoặc liên kết các nguồn lực đang tồn tại riêng lẻ thành một khối thống nhất do một doanh nghiệp hoặc một tập đoàn quản lý chung, tập trung kinh tế đã tạo ra khả năng đầu tư lớn hơn với sức đo vậy khó tránh khỏi xu hướng tập trung kinh tế chỉ tập trung vào một vài lĩnh vực nào đó nhằm cho phép một số ít công ty chi phối thị trường, tác động đến môi trường cạnh tranh và hạn chế sự phát triển trong một số ngành, lĩnh vực bị chi phối đó. Để kiểm soát xu hướng này trong tương lai với cách tiếp cận là phát hiện và có biện pháp ngăn ngừa các hành vi lạm dụng sức mạnh thị trường của những doanh nghiệp có khả năng chi phối thị trường sau khi thực hiện tập trung kinh tế.

Thứ ba, các vụ tập trung kinh tế nằm trong ngưỡng phải thông báo hoặc cấm đã bắt đầu xuất hiện và có xu hướng gia tăng. Ví dụ như vụ việc mua lại giữa Grab và Uber đang được cơ quan quản lý cạnh tranh điều tra trong thời gian qua.

Thứ tư, một số tiêu chí để kiểm soát hành vi tập trung kinh tế theo quy định pháp luật cạnh tranh 2004 vẫn còn chưa rõ ràng. Ví dụ tiêu chí thị trường liên quan. Thị trường liên quan được hiểu là thị trường sản phẩm liên quan và thị trường địa lý liên quan. Xác định chính xác thị trường liên quan là căn cứ quan trọng xác định thị phần của các doanh nghiệp tham gia tập trung kinh tế. Từ đó mới kiểm soát hiệu quả hành vi tập trung kinh tế. Trong vụ việc giữa Grab và Uber là một ví dụ điển hình. Grab và Uber cho rằng việc mua lại giữa hai hãng taxi là diễn ra trên thị trường cả Châu

Á chữ không chỉ trên thị trường Việt Nam, hơn nữa đây là taxi công nghệ cao nên khi xác định thị trường liên quan không thể tính thị phần của cả các hãng taxi truyền thống. Nền tảng sự cho rằng không vi phạm Luật cạnh tranh, mặc dù chúng ta thấy rõ vụ việc có dấu hiệu vi phạm. Từ đó cần phải làm rõ hơn khái niệm thị trường địa lý liên quan và thị trường sản phẩm liên quan

3. Những đổi mới của Luật cạnh tranh về hành vi tập trung kinh tế

Trước những yêu cầu thiết yếu của thị trường, luật cạnh tranh năm 2018 đã ra đời nhằm hạn chế những tổn hại của Luật cạnh tranh cũ

Thứ nhất, Luật cạnh tranh mới đã mở rộng phạm vi điều chỉnh. Có một vấn đề là bản thân thị trường có rất nhiều hành vi, nhiều giao dịch của doanh nghiệp xảy ra ở ngoài lãnh thổ VN đặc biệt là các thỏa thuận hạn chế cạnh tranh, các hành vi tập trung kinh tế. Ví dụ như các vụ sáp nhập thời gian qua giữa Grab và Uber... Các doanh nghiệp cũng như các bên có liên quan đều nhận thấy những hoạt động đó có những tác động và có ảnh hưởng nhất định đến thị trường Việt Nam.

Tuy nhiên với những giao dịch ngoài lãnh thổ VN thì Luật Cạnh tranh 2004 đã không điều chỉnh. Chính vì vậy Luật Cạnh tranh 2018 đã mở rộng phạm vi điều chỉnh, nghĩa là bất cứ một hành vi, một thỏa thuận hay một giao dịch tập trung kinh tế nào xảy ra ở bất cứ nơi đâu, kể cả trong lãnh thổ VN hay ngoài lãnh thổ VN nhưng có khả năng tác động gây hạn chế cạnh tranh một cách đáng kể tới thị trường VN thì đều thuộc phạm vi điều chỉnh của Luật Cạnh tranh 2018.

Với việc mở rộng phạm vi điều chỉnh này thì tất cả hành vi, những hoạt động của các doanh nghiệp mà thực hiện ngoài lãnh thổ VN từ ngày 1-7-2019 sẽ thuộc phạm vi điều chỉnh của Luật Cạnh tranh 2019.

Thứ 2, Đưa ra tiêu chí mới về vấn đề kiểm soát hành vi tập trung kinh tế. Luật cạnh tranh 2018 thừa nhận tập trung kinh tế là quyền của doanh nghiệp, luật không quy định cấm tập trung kinh tế một cách máy móc dựa trên mức thị phần kết hợp của các doanh nghiệp tham gia tập trung kinh tế chiếm trên 50% trên thị trường liên quan. Ngược lại, Luật chỉ quy định cấm doanh nghiệp thực hiện tập trung kinh tế khi hành vi tập trung kinh tế gây tác động hoặc có khả năng gây tác động hạn chế cạnh tranh một cách đáng kể trên thị trường.

- Về vấn đề tập trung kinh tế cần có sự kiểm soát. Theo quy định luật cạnh tranh 2004, các doanh nghiệp tham gia tập trung kinh tế có thị phần từ 30% đến dưới 50% thì phải làm thủ tục thông báo. Luật cạnh tranh 2018, ngưỡng thông báo tập trung kinh tế không dựa vào ngưỡng thị phần, mà dựa vào các tiêu chí sau:

+ Tổng tài sản trên thị trường Việt Nam của doanh nghiệp tham gia tập trung kinh tế;

+ Tổng doanh thu trên thị trường Việt Nam của doanh nghiệp tham gia tập trung kinh tế;

+ Giá trị giao dịch của tập trung kinh tế;

+ Thị phần kết hợp trên thị trường liên quan của doanh nghiệp tham gia tập trung kinh tế.

Có thể thấy, đây là những tiêu chí mang tính định lượng rõ ràng để các doanh nghiệp dễ dàng tiếp cận và hiểu rõ các quy định pháp luật về kiểm soát tập trung kinh tế. Tuy nhiên, những tiêu chí mà dự thảo Luật đưa ra nên cần nhắc thêm những nội dung sau:

Một là, ngưỡng thông báo tập trung kinh tế dựa trên các tiêu chí là tổng tài sản trên thị trường Việt Nam của một trong các bên tham gia tập trung kinh tế. Tổng doanh thu trên thị trường Việt Nam của một trong các bên tham gia tập trung kinh tế và giá trị giao dịch cụ thể. Cách quy định này chưa chặt chẽ ở chỗ tại sao chỉ xác định ngưỡng doanh thu hoặc tổng tài sản của một trong các bên mà không phải là các bên trong quá trình tham gia tập trung kinh tế.

Thứ hai, khi xác định ngưỡng thông báo tập trung kinh tế cũng cần phải làm rõ tổng tài sản, tổng doanh thu trên thị trường cụ thể nào. Bởi một doanh nghiệp có thể kinh doanh rất nhiều ngành nghề khác nhau nhưng khi tiến hành tập trung kinh tế có thể doanh nghiệp chỉ tiến hành mua một phần dù để kiểm soát chỉ phối một ngành nghề nhất định. Vậy tiêu chí xác định là tổng tài sản, tổng doanh thu nói chung của doanh nghiệp hay tổng tài sản, tổng doanh thu đối với một ngành nghề, lĩnh vực cụ thể mà doanh nghiệp dự định tiến hành tập trung kinh tế sẽ khó xác định.

Thứ ba, ngoài giá trị giao dịch cụ thể là bao nhiêu hay ngưỡng doanh thu hoặc tổng tài sản là bao nhiêu cần phải có nguyên tắc xác định cụ thể để Chính phủ quy định một cách chi tiết. Nếu đưa ra con số tuyệt đối thì sẽ khó áp dụng cho tất cả các doanh nghiệp, bởi mỗi ngành nghề khác nhau, có doanh thu khác nhau.

4. Kết luận

Tập trung kinh tế là xu thế tất yếu của nền kinh tế thị trường nói chung và nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam nói riêng. Tập trung kinh tế có những tác động tích cực đến nền kinh tế, song mặt bên kia của tập trung kinh tế lớn lại chính là nguy cơ hình thành độc quyền, triệt tiêu cạnh tranh. Vì vậy, việc quốc hội ban hành Luật cạnh tranh 2019 với những sửa đổi, bổ sung là rất cần thiết cho sự phát triển, cạnh tranh của các doanh nghiệp trong cơ chế thị trường hiện nay./

Tài liệu tham khảo

Nguyễn Hợp Toàn (2017) Giáo trình pháp luật kinh tế, Trường đại học kinh tế quốc dân

Nguyễn Việt Ty (2018). Giáo trình Luật thương mại, Nhà xuất bản tư pháp